

EU's farlige forbindelser

EU tager mere og mere digitalt teknologi i brug for at beskytte og kontrollere sine grænser. Men samarbejdet med den digitale grænseindustri rummer udfordringer og menneskeretlige dilemmaer, skriver Oskar Brage Stevens. Artiklen er vinder af Det Udenrigspolitiske Selskabs årlige artikelkonkurrence.

af Oskar Brage Stevens

Jeg famler med mit rødbedefarvede pas. Mærker de tunge blik i nakken fra mine medrejsende. Jeg finder omsider billedsiden og lægger det frem til aflæsning. Jeg kigger stift ind i et lille kamera og lader det scanne min iris. To-fire-seks sekunder og endelig åbner paskontrollens elektroniske porte, og jeg går langsomt igennem for at finde min gate.

Jeg står i Københavns Lufthavn og er på vej til London. Som hvid, dansk-englænder har lufthavnens grænsekontrol altid været et banalt sted. Et uproblematisk transitpunkt til at opleve glæderne ved den frie mobilitet – eller hvad Hannah Arendt har kaldt den ”prototypiske gestus for at være fri”. For andre, som ikke deler mit lyse pigment og rødbedefarvede pas, kan den selvsamme grænse være alt andet end banal. Den kan repræsentere en ny start på tilværelsen, men den kan også være en rejses endegyldige stop. Grænsen kan være det mistænkelige blik, som minder dig om, at du aldrig bliver en ”normal” borger i denne del af verden.

Grænsen er også materiel, teknologisk og fysisk – med andre ord er den en ting. Grænsen er den maskine, som tog en scanning af min iris, og grænsen er det informationssystem, som EU bruger til at lagre mit helt unikke datasæt.

Grænsekontrollens materialitet spiller en essentiel rolle i EU's asyl- og migrationspolitik – fra de droner, som Frontex bruger ved Middelhavet til det EU-støttede biometriske system i Sahel – men udviklingen i grænseteknologi er ofte et overset analytisk udgangspunkt. Begynder vi at pille i materialiteten, begynder vi dog at se, at der gemmer sig nogle komplekse og udemokratiske praksisser bag.

En industri i vækst

EU og dets medlemsstater bruger i højere grad end før digitale grænseteknologier til at begrænse migrations- og flygtningestrømme til Europa. I næsten alle tilfælde er det en meget lille gruppe af virksomheder, som har fået kontrakterne. De tilhører næsten alle den europæiske sikkerheds- og grænseteknologiindustri, som har væ-

ret igennem en eksponentiel vækst i de sidste to årtier, og industrien er i dag flere milliarder euro værd. Det er med andre ord en god forretning at holde migranter og flygtninge væk fra Europa.

Overordnet set har sikkerheds- og grænseteknologiindustrien markeret sig på to diskurser i de sidste 15-20 år. Den første er, at EU på et innovations og teknologisk plan har været afhængig af USA for længe, og at der derfor er en værdi i at styrke den europæiske sikkerheds- og grænseteknologiindustri finansielt. Den anden diskurs har været at gentage fremstillingen af migranter som en 'trussel' og teknologi som en 'løsning' – en diskurs, der har eksisteret i EU længe, men i særlig høj grad siden 2015.

Den første diskurs har haft særlig resonans hos EU-institutionerne, som har set rationalet i at styrke den europæiske sikkerheds- og grænseteknologiindustri gennem det indre marked. Den anden diskurs har haft særlig resonans i den voksende anti-migrationsagenda i EU-medlemslandene og i Europa-Parlamentet.

De to diskurser har stået alene, men de har også forstærket hinanden og skubbet til udviklingen mod mere grænseteknologi.

Derudover har industrien været dygtig til at markere sig. Jo større behov, der har været for at begrænse flygtninge- og migrationsstrømmene til Europa, desto større behov har der været for industriens løsninger.

Effekterne ved sikkerheds- og grænseteknologiindustriens indflydelse er således til at tage og føle på. Man kan finde industriens fingeraftryk på flere af EU's beslutninger i de sidste mange år. Industrien har blandt andet længe advokeret for, at Frontex burde få mere i støtte og være i stand til at købe sit eget grænseudstyr.

Dette ønske blev opfyldt i 2016 ved en reform af Frontex' mandat. Industrien har også advokeret for at øge budgettet til forskning inden for grænseteknologi. Dette er blevet opfyldt gennem EU's forsvarsfond og de seneste tre rammeprogrammer for forskning og innovation (FP7, Horizon 2020 og Horizon Europe). Industrien har også været involveret i rådgivningen og udviklingen af for eksempel det europæiske grænseovervågningssystem (Eurosur) og databasen for fingeraftryk (Eurodac).

Dette er blot få eksempler på industriens indflydelse, hvor konsekvensen har været, at EU's eksterne grænse er blevet udstyret med en voksende mængde sofistikeret overvågnings- og sikkerhedsudstyr.

Droner, biometriske systemer, termokameraer, robothunde, løgnedetektorer og andet udstyr drevet af kunstig intelligens er enten i fuld brug eller i en eksperimenterende fase ved EU's grænse. Millioner af europæiske skattekroner er – bevidst eller ubevidst – endt i lommerne på industrien med de tætte forbindelser til EU.

De mørke konsekvenser

Antallet af asylansøgere og migranter er da også faldet de sidste år. Man kunne dermed forledes til at tro, at EU's asylpolitik og brugen af grænseteknologi har hjulpet.

De dybere konsekvenser er dog, at EU's grænse har udviklet sig til en reel humanitær og menneskerettighedsmæssig krise. Officielle tal anslår, at 34.658 mennesker er forsvundet i Sahel eller ved Middelhavet i forsøget på at nå til Europa mellem 2014 og 2022, mens det reelle tal regnes for at være langt højere.

Ekspertter vurderer, at disse høje tal er en direkte konsekvens af EU's eksternaliseringspolitik, hvor en kombination af restriktiv EU-lovgivning, samarbejdsaftaler med tredjelande og grænseteknologi har skubbet folk ud på flere farefulde ruter og blandt andet ind i hænderne på de selv samme menneskesmuglere, som EU påstår at bekæmpe. Desuden peger empiri på, at grænseteknologier ikke har en effekt på de grundlæggende årsager til, at folk migrerer.

Grænseteknologier bliver aktivt brugt til at kontrollere og begrænse migrations- og flygtningestrømme til Europa.

Mellem Burkina Faso og Niger bliver mennesker bedt om at registrere deres biometriske data ved EU-finansierede grænseposter. Ved Middelhavet bruger Frontex droner til at overvåge havpassagen for irregulære overgange. I Grækenland bliver mennesker indlogeret i nye centre bevogtet med overvågningskameraer monteret på pigtrådshegn. Og i Ungarn og Let-

land har man afprøvet en løgnedetektor, der er drevet af kunstig intelligens.

Brugen af disse teknologier er ikke uproblematisk. Biometrisk data og kunstig intelligens fremhæves som en billig og effektiv måde at verificere en persons identitet på, men diverse uafhængige FN-eksperter og menneskerettighedsorganisationer har kritiseret usikkerheden i disse teknologier, samt hvordan racistiske og diskriminerende praksisser også kan være indlejret i disse. Når dataet først er indsamlet, mangler der vished om, hvordan og med hvem dataet deles. Et eksempel på dette er brugen af droner, som er blevet fremhævet som et effektivt middel til SAR-aktioner, det vil sige til eftersøgning og redning af mennesker på havet. Beviser fra *Der Spiegel* og *Le Monde* indikerer dog, at Frontex har været involveret i ulovlige *pushbacks* af minimum 957 flygtninge (ifølge aviserne kan tallet potentielt være over 8.300) mellem 2020 og 2021. Konkret peger beviserne på, at Frontex har ignoreret nødsignaler fra havet og i stedet viderebragt informationen til den græske, libyske og tyrkiske kystvagt, som har tvunget flygtninge tilbage under farlige og usikre forhold.

Sidst, men ikke mindst er nye topmoderne modtagecentre i Grækenland blevet fremhævet af EU som en rollemodel, men på trods af investeringer på flere millioner i teknologisk udstyr har der været kritik af de generelle fængselslignende faciliteter og manglen på rindende vand.

Der mangler åben dialog

Disse eksempler står desværre ikke alene. Flere af de fundamentale rettigheder, som EU er bygget på og forpligtet til at overholde som retten til ligebehandling, grænser for vilkårlige restriktioner af bevægelighed, forpligtelser til at beskytte privatlivets fred og retten til at få behandlet sin asylsag, eroderes gennem teknologernes praksisser af overvågning og algoritmisk beslutningstagning.

Hvordan er vi dog endt her? Et svar er, at sikkerheds- og grænseteknologiindustrien igennem flere år har haft relativ uhindret adgang til EU's øverste beslutningstagere. Der har desuden

været en manglende inddragelse af civilsamfundet og menneskerettighedsorganisationer, som har betydet, at industriens interesser ofte har fået lov at stå relativt alene. De komplekse og ofte hemmeligholdte forhandlinger og processer har også gjort det svært for almindelige borgere og medier at føre tilsyn med udviklingen.

Det har alt sammen unægtelig slækket på den demokratiske kontrol. Industrien har skabt et monopol på viden, magt og autoritet, som har medført en uhindret akkumulering af teknologisk grænseudstyr. EU har gjort sig afhængig af industriens ekspertise og løsninger, og industrien har samtidig nydt finansielt godt af denne praksis.

Hvad nu?

Jeg står igen i Københavns Lufthavn. Mit fly er klar til boarding, og jeg tænker på, hvad det vil sige at føle den "prototypiske gestus for at være fri". Mit pigment, min nationalitet, mit pas har betydet, at jeg aldrig har stillet spørgsmålstegn ved min mulighed for fri mobilitet. Måske er der flere, som læser dette, som har det på samme måde. Men mobiliteten er ikke givet, den er defineret ved en grænse – både symbolsk og fysisk. Udviklingen mod mere sofistiskerede grænseteknologier er en stor del af den fysiske grænse, men ikke desto mindre er det sjældent, at vi forholder os til disse teknologier. Sandheden er, at udemokratiske og frihedskrænkende praksisser alt for længe har eksisteret ved EU's eksterne grænse – i høj grad initieret af de selv samme virksomheder, som tjener profit på disse løsninger.

Oskar Brage Stevens studerer statskundskab på Københavns Universitet, hvor han skriver speciale om EU-støttede investeringer i grænseteknologi. Han er modtager af førstepladsen i Det Udenrigspolitiske Selskab og Udenrigsministeriets årlige artikelkonkurrence.